

5. Михайлова Л. Безпека в НС соціального характеру. Система «людина – соціальне середовище». *ОБЖ*. 2006. №4. С. 18 – 23.
6. Олиференко Л. Я. Социально-педагогическая поддержка детства. Муниципальная система. Москва : Нар. Образование, 2002. 112с.
7. Соціальна педагогіка: словник-довідник / За заг.ред. Т. Ф. Алексеєнко. Вінниця: Планер -2009. 542с.
8. UNICEF. Health programme. 2018. URL. <https://www.unicef.org/ukraine/health-programme>.

Кравченко О. О.,

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ У КОНТЕКСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Комплексний характер інклюзивного туризму, на нашу думку, полягає в тому, що його можна розглядати як окрему інноваційну форму надання соціальних послуг.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» (2019) система надання соціальних послуг – це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг [1].

Відповідно класифікації, що представлена у Ст. 16 цього ж Закону, соціальні послуги поділяються на послуги, спрямовані на:

- 1) соціальну профілактику – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини;
- 2) соціальну підтримку – сприяння подоланню особою/сім'єю складних життєвих обставин;
- 3) соціальне обслуговування – мінімізацію для особи/сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду [1].

Інклюзивний туризм можна віднести до кожної з цих груп. По-перше, участь у реалізації маршрутів інклюзивного туризму сприяє формуванню у дітей та молоді соціально спрямованих ціннісних орієнтацій, толерантності, емпатії, тим самим сприяє не лише попередженню виникненню, поширенню чи загостренню негативних соціальних явищ, а й створює умови для повноцінного функціонування суспільства та життєдіяльності окремих осіб. У процесі інклюзивного туризму можна впроваджувати тематичні програми, застосовувати методи соціальної реклами, проводити тематичні дискусії, диспути, конкурси, змагання, розвиваючі і рольові ігри, профілактичні тренінги тощо.

У межах другої складової класифікації соціальних послуг інклюзивний туризм спрямований на мінімізацію наслідків інвалідності, позиціонування людини як активного суб'єкта суспільного життя, забезпечення фізичного оздоровлення та позитивного психоемоційного стану.

Щодо соціального обслуговування, то інклюзивний туризм включає систему психолого-педагогічних, соціально-виховних, освітньо-пізнавальних, корекційних, фізкультурно-оздоровчих заходів для дітей та молоді з ООП в умовах туризму, спрямованих на їхню комплексну реабілітацію, оздоровлення та соціальну інтеграцію з метою відновлення основних соціальних функцій особистості, психічного, фізичного і морального здоров'я, соціального статусу.

За типами соціальні послуги поділяються на прості та комплексні. Відтак інклюзивний туризм є складовою останніх, що передбачають узгоджені дії фахівців з надання постійної

або систематичної комплексної допомоги (догляд, виховання, спільне проживання, соціальний супровід, кризове втручання, підтримане проживання, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція тощо).

Залежно від місця надання соціальні послуги поділяються на послуги, що надаються: за місцем проживання/перебування отримувача соціальних послуг (вдома); у приміщенні надавача соціальних послуг; за місцем перебування отримувача соціальних послуг поза межами місця проживання та приміщення надавача соціальних послуг. Очевидно, що послуга інклюзивного туризму відповідає останній групі.

Варто зауважити, що послугою інклюзивного туризму може скористатися не лише людина з тією чи іншою формою інвалідності. Цільова аудиторія цієї послуги набагато ширша: люди похилого віку, сім'ї з маленькими дітьми, учасники АТО\ООС та їхні сім'ї, вагітні жінки, люди з тимчасовими проблемами здоров'я, ВПО, представники етнічних груп – всі потребують доступного відпочинку.

Перелік соціальних послуг, що надаються відповідно до цього Закону, визначається класифікатором соціальних послуг, який затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення. Відтак наказом Міністерства соціальної політики України від 23 червня 2020 р. за № 643/34926 затверджений новий Класифікатор соціальних послуг. Вважаємо, що інклюзивний туризм може виступити інноваційною формою надання наступних базових соціальних послуг [2]:

- соціальна профілактика – організація навчання та просвіти (лекції, бесіди, вистави, акції, створення та розповсюдження рекламно-інформаційних та просвітницьких матеріалів тощо); організація простору безпеки та розвитку; консультування; представництво інтересів; посередництво; інформування з питань соціальних послуг, стосовно здорового способу життя, профілактики суспільно небезпечних хвороб, протиправної поведінки, інституалізації дітей та дорослих з інвалідністю, дітей з групи ризику та громадян похилого віку, дискримінації, а також з питань толерантного ставлення до вразливих груп населення;

- соціальна адаптація – навчання, формування та розвиток соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції; представництво інтересів; корекція психологічного стану та поведінки в повсякденному житті; надання психологічної підтримки; посередництво та консультування; допомога в оформленні документів; сприяння працевлаштуванню; допомога у зміцненні/відновленні родинних та суспільно корисних зв'язків; організація клубів за інтересами, клубів активного довголіття, університетів третього віку; допомога в організації денної зайнятості та дозвілля; сприяння організації та діяльності груп самопомогі;

- соціальна реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями – навчання, формування, розвиток та підтримка соціально-побутових навичок (самообслуговування, комунікації, позитивної поведінки, приготування їжі, користування грошима, орієнтування тощо); допомога у забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчання навичкам користування ними; психологічна підтримка; організація дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності, трудової адаптації, працетерапії; арт-терапія;

- соціально-психологічна реабілітація – короткотермінове проживання, проведення психологічного консультування та психолого-педагогічної корекції; сприяння в отриманні освітніх послуг; здійснення трудової адаптації; інформування та/або консультування; представництво інтересів; розвиток, формування та підтримка соціальних навичок; надання допомоги в отриманні медичних послуг; повернення дитини до біологічної родини;

- тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю – забезпечення тимчасового догляду та виховання дитини з інвалідністю за місцем її проживання або перебування в сім'ї патронатного вихователя, в закладі на період відсутності батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю;

- супровід під час інклюзивного навчання – надання допомоги в пересуванні, самообслуговуванні, комунікації, харчуванні, орієнтації у просторі, а також у забезпеченні безпеки дітям під час перебування в закладах дошкільної та загальної середньої освіти.

Отже, інклюзивний туризм як інноваційна соціальна послуга (також складова базових соціальних послуг) включає систему психолого-педагогічних, соціально-виховних, освітньо-пізнавальних, корекційних, фізкультурно-оздоровчих заходів для дітей та молоді з ООП в умовах туризму, спрямованих на їхню комплексну реабілітацію, оздоровлення та соціальну інтеграцію з метою відновлення основних соціальних функцій особистості, психічного, фізичного і морального здоров'я, соціального статусу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальні послуги». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

2. Класифікатор соціальних послуг. Наказ Міністерства соціальної політики України № 643/34926 від 23 червня 2020 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

Кривенко В. О.,

здобувачка вищої освіти гр. СР-171

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

Науковий керівник: **Острянюк Т. С.,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Важливою соціально-психологічною проблемою сьогодення є проблема насильства, яка щоденно завдає шкоди найважливішим благам людини: життю, здоров'ю, честі, гідності. З насильством кожен з нас може зустрітися всюди: на вулиці, вдома, на роботі або ж під час відпочинку. Ця проблема почала існувати в суспільстві ще з прадавніх часів.

В Україні досить довго замовчувалося питання домашнього насилля, суспільство закривало на це очі, мовляв це тільки «сімейна» проблема, і лізти в особисте життя не потрібно. Зараз ця проблема стала дуже актуальною і її почали вивчати як психологи так і соціальні працівники, соціологи, правозахисники тощо. Від домашнього насильства можуть потерпати всі члени родини, проте найчастіше воно торкається слабких, нездатних до самозахисту членів сім'ї: дітей, людей похилого віку, а також жінок, які зазвичай фізично слабші за чоловіків.

Проблему визначення поняття насильства та форм його вираження протягом останніх років досліджували такі вчені як Л. Л. Ананіан, Ю. М. Антонян, Л. Д. Гаухман, В. В. Голіна, В. В. Іванова, Л. В. Крижна, Ю. В. Лисюк, Н. В. Машинська, Л. В. Сердюк, В. І. Шахов та інші.

Короткий енциклопедичний словник соціальної роботи дає наступне визначення насильства, а саме: здійснення індивідом або групою примусу (дії), що здійснюється для досягнення поставленої мети, і проявляється в прямих нанесеннях фізичної, психологічної або моральної шкоди іншій особі [1].

Проаналізувавши Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» ми можемо стверджувати, що домашнє насильство – це будь-які умисні дії економічного, психологічного, фізичного та сексуального спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, які порушують конституційні права і свободи людини та громадянина і завдають шкоду його психічному чи фізичному здоров'ю, а також моральну шкоду.

Опираючись на вищезазначений закон, доцільно було б схарактеризувати такі види домашнього насильства:

1) Фізичне – навмисне нанесення тілесних ушкоджень одним членом сім'ї іншому члену сім'ї, що може спричинити порушення фізичного чи психічного здоров'я, шкоди його